

Szűk Balázs

Csak az ember gyilkol

(Mundruczó Kornél: *Fehér Isten*)

A 39 éves Balázs Béla-díjas film-és színházrendező (22), film- és színházi színesz (16; 15), forgatókönyvíró és író (5) *Mundruczó Kornélt* négyszeres cannes-i csúcsteljesítménye (*Johanna*, Un Certain Regard, 2005; *Delta*, FRIPESCI fődíj, 2008; *Szelíd teremtés - a Frankenstein terv*, Officinal Sectio, 2010; *Fehér Isten*, Un Certain Regard fődíj) rövid időn belül a legsokoldalúbb és legsikeresebb európai fiatal filmesek egyikévé avatta (cannes-i és berlini alkotói ösztöndíjak, külföldi színházi bemutatók, az Európai Filmakadémia tagja). Az sem véletlen, hogy az elmúlt 25 év alatt három magyar alkotás került bele a cannes-i versenyprogramba: Tarr Béla: *A londoni férfi* és a Tarr-asszisztens *Mundruczó* két munkája: a *Delta* és a *Frankenstein-terv*.

Provokatív kisjátékfilmjeiben (*Afta*, 2001; *Szép Napok*, 2002; *A 78-as Szent Johanná-ja*, 2003; *Kis Apokrif No 1-2.*, 2003–2004; *Rövid ideig tartó csend*, 2005), majd egész estés drámai kísérleteiben (*Nincsen nekem vágyam semmi*, 2000; *Johanna*, 2005; *Delta*, 2008; *A Nibelung-lakópark*, 2009; *Szelíd teremtés*, 2010; *Fehér Isten*, 2014) mindig a határait elvesztő, s az örület határáról visszatérő, tékozló emberről beszél – egyszerre rendkívül nyers és finom költői eszközökkel.

Az *Aftától* a *Deltáig* egyfajta esztétikai vonal érdekelte: az emberi kiüresedés hasonló témája mindig egy határozott műfaji karakterben jelent meg (durva minimalizmus: *Afta*, opera-drogfilm: *Johanna*, poetikus melodráma: *Delta*, katasztrófaszínház: *A Nibelung lakópark*). A *Szelíd teremtés* azonban új utat nyit: a személyes műhelymunka és a tudatos műfaji keveredések lehetőségét kínálja, tehát a szerzőiség és a zsánernormák kiszámíthatatlan ütközését. A Frankenstein-mítosz eredeti forrását (Mary Shelley) használva tudatosan három filmnyelven beszél a szeretet felelősségéről: dokumentarista, egzisztenciális és horror kódokkal, motívumokkal. Ugyanezt a felelősséget folytatja és tágítja ki a *Fehér Isten*, egyetemesebbé fogalmazva, az apa helyett a kislány kétségbeesését és áldozathozatalát állítva a középpontba.

Az is feltűnő, hogy *Mundruczó* mind színházi, majd ezeket variáló-újraértelmező filmes munkáiban (Térey János: *A Nibelung-lakópark*, M. Shelley – Bíró Yvett: *Frankenstein-terv*, A. és B. Sztrugackij – Bíró Yvett – *Mundruczó: Nehéz istennek lenni*, Coetzee: *Szégyen*, *Mundruczó: Fehér Isten*) egyre jobban távolodik a jelentől egy hipotetikus közeli-antiutópikus és egy távoli-technikai (sci-fi) jövő felé.

A zenei futamokban felépülő *Fehér Isten* tehát többfajta kísérlet izgalmas öt-

vözete. Jancsó Miklós (utolsó filmjében, az *Oda az igazságban* Mundruczónak fontos színészi szerepet adott) a vágás munkálatai alatt még látta ezt a kísérletet, s izgalmasan szerette, s amit ő sajátos módon „szimatnak és harapásnak nevezett”. A rendező önmeghatározása szerint a legújabb opus pedig: „hullámvasút, ami összeráz”. Mundruczó ez alatt azt értette, hogy a mai európai filmekben nincsenek tiszta formák, tehát ezt a szakrális-allegorikus történetet egyrészt nyugati módon: műfaji láncolatra fűzve (melodráma-krimi-politikai satíra-horror), másrészt kelet-európai dialektusban: gyors, romantikus, extrém végletekkel kell elbeszélni. A kutyatelepi lázadás egy kritikus szerint „A majmok bolygójának Budapestje”, ugyanolyan kataklizmaszerű állapottal, de ez a vesztesek Magyarországa, akik valós-iszonyú társadalmi keszonban élnek. Nem gonoszok, csak elvesztettek valamit, úgy hiszik – örökre. De a női alakok és a kutyafalka vad dúlásuk ellenére itt is a remény hordozói, mint előző filmjeinek női áldozatai, finom lelkű férfiai, az emberek sötét lelkét kileső légi- és vízi állatok. Az előttünk kifeszülő történet naiv, egyszerű, helyenként már-már bárgyú. Mint egy középkori morális-játék, amikben a jó és gonosz küzdelmében megszületik a bizalom és a remény. Európa is egy ilyen morális választás előtt áll.